

บันทึกการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
ครั้งที่ ๕๕
วันจันทร์ ที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๙
ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาติ สุขัคคานนท์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	โฆษกกรรมการ
๕. นายนครินทร์ สิงห์เสนา	โฆษกกรรมการ
๖. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	โฆษกกรรมการ
๗. นายอุดม รัฐอมฤต	โฆษกกรรมการ
๘. นางกิริณา สุมาวงศ์	กรรมการ
๙. นางจรี วิจิตรวาทการ	กรรมการ
๑๐. นายนิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย	กรรมการ
๑๑. นายเอียรชัย ณ นคร	กรรมการ
๑๒. พลเอก นิวัติ ศรีเพ็ญ	กรรมการ
๑๓. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๔. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๕. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๖. พลตรี วีระ โรจนนาค	กรรมการ
๑๗. นายศุภชัย ยาวะประภา	กรรมการ
๑๘. พลเอก อัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๑๙. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง
๒๐. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	เลขานุการกรรมการ คนที่สอง

กรรมการผู้ไม่มาประชุม คือ

นายอัชพร จารุจินดา	(ลาการประชุม)
--------------------	---------------

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ

๒. นายวราห์ เห่งพุ่ม

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๑. นายนาถ ดวงวิชัย

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานประธานรัฐสภา

๒. ว่าที่เรือตรี ยุทธนา สำเภาเงิน

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการการปกครอง

ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

๑. นางกาญจนารัตน์ ลีวิโรจน์

๒. นายเชษฐ์ โทณะวนิก

๓. ศาสตราจารย์สมคิด เลิศไพฑูรย์

ผู้ชำนาญการประจำตัวกรรมการ

๑. นางสุภัทรา เชื้ออรอด

๒. นายประธาน จุฬาริเจนมนตรี

๓. นางสาวจิตติพร วิชัยชนพัฒน์

เริ่มประชุมเวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๐ วันจันทร์ ที่ ๑๙ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๑ วันอังคาร ที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๒ วันพุธ ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๓ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๔ วันจันทร์ ที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๕ วันอังคาร ที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๖ วันพุธ ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๗ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๘ วันศุกร์ ที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๘
- บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๑๙ วันจันทร์ ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

- [illegible]

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

หารือแนวทางการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ

พิจารณาหารือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดอง

นายภุมรัตน์ ทักษาดิพงษ์ กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหาการสร้าง ความปรองดอง กล่าวว่า คณะอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหาการสร้าง ความปรองดอง ได้มีการประชุมกัน รวมทั้งหมดเก้าอี้ครั้ง สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (รายละเอียดตามเอกสารที่แจกในที่ประชุม)

การปรองดองเกิดขึ้นภายหลังจากที่มีความขัดแย้ง การจะสร้างความปรองดองได้ต้องพิจารณาว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากสาเหตุใด ซึ่งก่อนจะพิจารณาแสวงหาและเสนอแนวทางปรองดอง จำเป็นต้องทราบ รายละเอียดสถานการณ์ความขัดแย้งของประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งที่ประชุมอนุกรรมการได้แบ่ง การศึกษาออกเป็นสี่ช่วง ตามสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ปี ๒๕๔๗ – ๒๕๔๙ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ที่ออกมาชุมนุมขับไล่รัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร โดยแม้เป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบปราศจากอาวุธ แต่มีการปิดถนน ยึดพื้นที่ กีดขวางการจราจร ในขณะที่มีบุคคลไม่ทราบฝ่าย ใช้อาวุธสงครามโดยเชื่อว่าเป็นฝีมือของเจ้าหน้าที่รัฐยิงใส่ประชาชนจนเกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิต ในที่สุด กองทัพได้เข้ายึดอำนาจเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๔๙

ช่วงที่ ๒ ปี ๒๕๕๑ รัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ใช้กำลังเข้าสลายการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตร ประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๑ จนทำให้ผู้ชุมนุมบาดเจ็บและเสียชีวิต โดยประเด็นความขัดแย้งอยู่ที่กลุ่มประชาชนกล่าวหาว่ารัฐบาลนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นหุ่นเชิดของ ระบอบทักษิณ จึงพยายามขัดขวางไม่ให้เข้าทำงานในตำแหน่งรัฐบาล

ช่วงที่ ๓ ปี ๒๕๕๒ – ๒๕๕๓ เป็นช่วงที่มีความขัดแย้งรุนแรงที่สุด เกิดความเสียหายต่อชีวิตและ ทรัพย์สินมากที่สุด มีการจัดตั้งขบวนการประชาชนเรียกว่า แนวร่วมประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (นปช.) รวมตัวกันเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งเหตุการณ์สำคัญในช่วงนี้ คือ การล้มการ ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายกับประเทศอย่างยิ่ง

ช่วงที่ ๔ ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๕๗ คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็น ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.) ชุมนุมขับไล่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และฝ่ายรัฐบาลใช้ความรุนแรงในการปราบปราม ทำให้ผู้ชุมนุมบาดเจ็บและเสียชีวิต เกิดภาวะ ชะงักงันทางการเมือง และมีแนวโน้มที่สถานการณ์จะรุนแรงขึ้น ทำให้กองทัพตัดสินใจเข้ายึดอำนาจเมื่อ วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๗

ทั้งนี้ ประเด็นหลักของความขัดแย้ง มีสาเหตุหลายประการ ดังนี้

๑. การทุจริตคอร์รัปชันเป็นต้นตอของความขัดแย้ง
๒. สื่อมีบทบาทสำคัญในการขยายความขัดแย้ง
๓. ความแตกต่างในระดับการศึกษาและรายได้
๔. กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นมีส่วนสร้างความขัดแย้ง
๕. ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการแยกแยะปัญหา

จากสาเหตุหลักหรือสมมติฐานของปัญหาที่นำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงขึ้นอีก คณะอนุกรรมการจึงมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๑) ต้องหาทางยุติการโฆษณาใส่ร้ายซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะคำพูดที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังกัน (hate speech) เพื่อไม่ให้มีการเพิ่มอารมณ์ความเกลียดชังต่อกันมากขึ้นไปอีก

๒) ใช้กระบวนการยุติธรรมในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่เท่าเทียมกัน ไม่ล่าช้า จะเป็นหนทางนำไปสู่ความปรองดองอย่างยั่งยืน โดยนำคู่ขัดแย้งที่ทำผิดกฎหมายเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ให้คู่กรณีสู้กันตามกระบวนการยุติธรรม และต้องยอมรับผลการตัดสินของศาลเมื่อคดีถึงที่สุด

๓) การนิรโทษกรรมและการอภัยโทษอาจไม่สามารถนำไปสู่ความปรองดอง และผู้กระทำผิดจะสำนึกตนจนลด ละ เลิกพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงและการทำผิดกฎหมายได้ การใช้มาตรการอย่างอื่น โดยเฉพาะการให้ความรู้ความเข้าใจต่อสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม การยึดมั่นในผลประโยชน์ของชาติ ความมั่นคงของชาติและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และการป้องกันพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน น่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้องมากกว่า

๔) การปรองดองอย่างยั่งยืน ต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง การใช้สิทธิเสรีภาพตามกฎหมายที่ไม่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ และความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่ใช้ความรุนแรงในการชุมนุมไม่ว่าในรูปแบบใด

๕) การจะสร้างความปรองดองให้บังเกิดผล ต้องทำความเข้าใจกับสื่อมวลชนให้เสนอความจริงต่อประชาชน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดเพื่อไม่ให้สื่อถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของกลุ่มที่ขัดแย้งทางการเมือง

๖) สาเหตุหลักของปัญหาความขัดแย้งมาจากเรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน และการใช้อำนาจในทางที่ผิด จึงต้องเร่งจัดการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะในหมุ่เนักการเมืองและข้าราชการประจำ ตั้งแต่การป้องกัน ระงับยับยั้ง และการปราบปราม และมีมาตรการป้องกันไม่ให้คนไม่ดีเข้าสู่อำนาจได้

๗) ต้องมีกระบวนการในการปรองดอง หรือกระบวนการทำความเข้าใจกันในทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มมีการประท้วง หากเกิดการชุมนุมแล้วต้องไม่ใช้ความรุนแรง โดยกระบวนการปรองดองจะถูกนำมาใช้ในทุกขั้นตอนเพื่อป้องกัน ระงับยับยั้ง และการจัดการตามกฎหมายต่อไป

นายภุมรัตน์ ทักชาติพงศ์ กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหาการสร้าง ความปรองดอง กล่าวว่า สรุปรายงานการศึกษาเฉพาะกรณีของคณะอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหา การสร้างความปรองดองเป็นเอกสารที่ใช้เฉพาะในห้องประชุมเท่านั้น ไม่มีการเผยแพร่แก่บุคคลภายนอก โดยเอกสารดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์ครบถ้วนทั้งหมด ที่ประชุมควรพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมและให้ความเห็น ประกอบด้วย

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- การปรองดองไม่ใช่การนิรโทษกรรมหรือการอภัยโทษ แต่ควรพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณีไป การสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นไม่อาจกระทำเพียงการบัญญัติเรื่องปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ต้องเกิด จากความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น สิ่งที่ทำให้ปัญหาความขัดแย้งขยายตัวมากขึ้น คือการให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ บิดเบือนความจริง และสร้างวาทกรรมที่ก่อให้เกิดความเกลียดชังกัน (hate speech) ทั้งนี้ ข้อขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยมีความแตกต่างจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ ดังนั้น การนำวิธีแก้ปัญหามาปรับใช้กับบริบทของสังคมไทยอาจไม่สามารถแก้ปัญหาได้ โดยเสรีภาพในการชุมนุมหรือเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ไม่ละเมิด สิทธิของผู้อื่น และด้วยสภาพทางการเมืองเช่นนี้ การแก้ไขด้วยรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียวไม่อาจบรรลุ เป้าหมายในการสร้างความปรองดองได้ ควรใช้กระบวนการยุติธรรม เช่น การดำเนินคดีในศาล เป็นต้น

ในการแก้ปัญหาด้วย ดังนั้น การแก้ปัญหาเรื่องความปรองดองต้องพิจารณาปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่มีส่วนสำคัญในการขยายความขัดแย้งให้มากขึ้น ก็ควรเสนอข้อเท็จจริงต่อสังคมอย่างรอบด้านด้วย

- การพยายามแก้ปัญหาเรื่องความปรองดอง ส่วนใหญ่กล่าวถึงบริบทของสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง แต่เมื่อมีการรัฐประหาร บ้านเมืองกลับเข้าสู่ความสงบเรียบร้อยและทำให้ความขัดแย้งลดลง ปัญหาเรื่องความปรองดองก็ไม่ได้รับการกล่าวถึงแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม บุคคลที่เป็นแกนนำในการชุมนุมหรือประท้วงยังสามารถปลุกระดมมวลชนให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น การแก้ปัญหาเรื่องความปรองดองในระยะยาว ควรแก้ปัญหาด้วยการจัดให้มีการพูดคุยระหว่างคู่ขัดแย้ง โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่เป็นแกนนำในการชุมนุมประท้วง

- ควรพิจารณาว่าจะบัญญัติรัฐธรรมนูญอย่างไรที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงขึ้นอีกในอนาคต โดยอาจใช้กระบวนการทางกฎหมายช่วยในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง และบุคคลที่ได้รับผลกระทบต้องได้รับการแก้ไขเยียวยาอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันและการบังคับใช้กฎหมายโดยเลือกปฏิบัตินำไปสู่การสร้างความเกลียดชังและความขัดแย้งในผลประโยชน์ ดังนั้น ควรให้คู่ขัดแย้งแต่ละฝ่ายได้แสดงจุดยืนของตนและจัดให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาทางแก้ปัญหาร่วมกันต่อไป

- การแก้ปัญหาคความขัดแย้งและสร้างความปรองดอง ควรเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศที่ดี โดยยุติการสร้างวาทกรรมใส่ร้ายกัน โดยเฉพาะคำพูดที่ก่อให้เกิดความเกลียดชัง นอกจากนี้ ต้องดำเนินกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้กระทำความผิดอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ขณะเดียวกันต้องสร้างกระบวนการในการปรองดองขึ้นมาควบคู่ไปกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมด้วย โดยให้หน่วยงานหรือองค์กรที่ได้รับการยอมรับ เช่น องค์กรตุลาการ เป็นคนกลางที่จะจัดให้คู่ขัดแย้งได้พูดคุยกัน และมีการกระจายข่าวสารผ่านทางสื่อมวลชนเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบด้วย

- คดีความที่มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งในบ้านเมืองมีจำนวนเท่าใด เนื่องจากการสร้างความปรองดองโดยการนิรโทษกรรมผู้กระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง อาจเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างความปรองดองได้

นายภูมิรัตน์ ทักชาติพงศ์ กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหาการสร้าง ความปรองดอง ชี้แจงว่า คดีความที่มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งในบ้านเมืองส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงทางการเมือง และคดีละเมิดหรือดูหมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์ ปัจจุบันคดีความดังกล่าว มีการพิจารณาคืบหน้าไปมาก ส่วนจำนวนคดีความนั้นจะแจ้งให้ทราบต่อไป

ประธานกรรมการกล่าวว่า สรุปรายงานการศึกษาเฉพาะกรณีของคณะอนุกรรมการศึกษาประเด็น ปัญหาการสร้าง ความปรองดอง ให้ความสำคัญกับสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ได้แก่ การทุจริตคอร์รัปชันและการใช้อำนาจโดยมิชอบเป็นหลัก แต่ไม่ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งกระบวนการที่จะชี้ถูกผิดสำหรับปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ควรให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาล อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ตามมา คือ การไม่ยอมรับคำตัดสินหรือคำวินิจฉัยของศาล ซึ่งเป็นเรื่องความคิดพื้นฐานของบุคคล ที่อาจสร้างความปรองดองได้ยาก

ทั้งนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติมีความมุ่งหมายให้รัฐธรรมนูญต้องกำหนดกลไกเกี่ยวกับ กระบวนการสร้างความปรองดอง ซึ่งเมื่อพิจารณาสรุปรายงานการศึกษาเฉพาะกรณีของคณะอนุกรรมการ ศึกษาประเด็นปัญหาการสร้าง ความปรองดองรวมถึงข้อเสนอแนะต่าง ๆ ส่วนตัวเห็นว่า ไม่อาจกำหนด บทบัญญัติเฉพาะในรัฐธรรมนูญเพื่อให้เกิดการปรองดองได้ อย่างไรก็ตาม สาเหตุของความขัดแย้งเกิดจาก

การทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจึงร่างรัฐธรรมนูญเพื่อจัดการทุจริตในสังคม เพื่อให้มีบุคคลที่สามารถจัดการกับผู้ที่กระทำการทุจริต โดยเฉพาะการตัดสิทธิทางการเมืองผู้ที่กระทำการทุจริตตลอดชีวิต นอกจากนั้น เรื่องสำคัญที่ควรบัญญัติในรัฐธรรมนูญเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในระยะยาว คือ การปฏิรูปการศึกษา เพื่อสร้างวินัยและทัศนคติที่ดีในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน และเมื่อสร้างวินัยในการป้องกันการทุจริตแล้ว สิ่งที่ต้องปฏิบัติควบคู่ไปด้วย คือ การปฏิรูปกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย ให้เกิดสภาพบังคับอย่างจริงจัง ดังนั้น อาจสรุปได้ว่ากระบวนการสร้างความปรองดองอาจไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ส่วนการอภัยโทษสามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่รัฐธรรมนูญได้

- มิกระทำการแสดงความเห็นว่า การปฏิรูปการศึกษาและการบังคับใช้กฎหมายที่ถูกต้องและยุติธรรมจะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งและสร้างความปรองดองในระยะยาว อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญควรบัญญัติเรื่องการสร้างอุดมการณ์หรือค่านิยมร่วมกันของชาติ ซึ่งต้องมีการปลูกฝังให้คนในชาติเข้าใจว่าสิ่งใดถูกหรือผิด หรือสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ ทั้งนี้ การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในระยะยาวต้องปลูกฝังที่ตัวบุคคล ไม่ใช่การบัญญัติกฎหมายให้ต้องกระทำเพียงอย่างเดียว โดยเริ่มต้นจากการพัฒนาคน พัฒนาความเป็นมนุษย์ รวมทั้งปลูกฝังค่านิยมที่ดีของชาติ และต้องมีการรณรงค์เผยแพร่ให้คนในสังคมได้ปฏิบัติร่วมกันอย่างจริงจังด้วย

- กลไกการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำควรบัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญในส่วนว่าด้วยการศึกษาหรือการเรียนรู้ และควรกำหนดองค์กรเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเพื่อรองรับแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในอนาคตด้วย

- ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมปัจจุบันที่ชัดเจนที่สุด คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำเกี่ยวกับสิทธิของประชาชน ปัญหาการเลือกปฏิบัติและการไม่ได้รับความเป็นธรรมที่นำไปสู่ความขัดแย้งในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่กระทบต่อการสร้างความปรองดองของคนในชาติ

- ไม่เห็นด้วยกับการบัญญัติเรื่องการสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญเนื่องจากจะทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในอนาคตหากร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างจัดทำนั้นสามารถใช้บังคับเป็นระยะเวลานาน จึงไม่ควรบัญญัติเรื่องการสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญ

- รายงานผลการศึกษาของคณะอนุกรรมการศึกษาประเด็นปัญหาการสร้างความปลอดภัยควรพิจารณาเพิ่มเติมในเรื่องหลักการประชาธิปไตย เนื่องจากความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” สังคมไทยมีการถกเถียงในเรื่องความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” มาเป็นเวลานาน และมีการใช้ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือสร้างความแตกแยกให้เกิดขึ้นในสังคมดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นในต่างประเทศ ประกอบกับรายงานการศึกษาวิจัยของนักวิชาการอเมริกันว่า ประชาธิปไตยโดยเนื้อแท้แล้วมีความหลากหลาย และการตีความคำว่า “ประชาธิปไตย” ของแต่ละประเทศต่างตีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ จึงทำให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” มีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามอัตลักษณ์ของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มทวีปยุโรปได้พยายามปลูกฝังเรื่องความเป็นประชาธิปไตยแบบสำเร็จรูปให้แก่ประเทศในแถบตะวันออกกลาง ซึ่งได้พยายามที่จะนำประชาธิปไตยแบบตะวันตกมาดัดแปลงเพื่อให้เข้ากับหลักคำสอนของศาสนาอิสลามจนทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงทางสังคมเกิดขึ้นในประเทศแถบตะวันออกกลางในปัจจุบัน

- เรื่องการตีความคำว่า “ประชาธิปไตย” ของประเทศไทยซึ่งกลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียวที่ตีความเรื่องประชาธิปไตยคือ กลุ่มนักวิชาการที่นำเสนอเรื่องหลักประชาธิปไตย โดยตีความประชาธิปไตยในมุมมอง

ที่แตกต่างจากสังคมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการโจมตีกลุ่มที่มีความเห็นต่าง รวมทั้งร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ คณะกรรมการกำลังจัดทำด้วย โดยนักวิชาการได้พยายามหยิบยกเรื่องประชาธิปไตยด้วยการนำเสนอ ประเด็นโต้แย้งและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักการสำคัญของร่างรัฐธรรมนูญในหลายเรื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่ ความขัดแย้งทางความคิดของคนในชาติ ดังนั้น จะมีวิธีการใดเพื่อให้สังคมมีความเข้าใจเรื่องหลัก ประชาธิปไตยที่มีความเชื่อมโยงกับเรื่องความมีวินัย หรือความมีอุดมการณ์ของคนในชาติที่ถือว่าเป็น ประชาธิปไตยในเชิงเนื้อหาที่สามารถจับต้องได้ หากสังคมมีความเข้าใจในแก่นแท้ของประชาธิปไตยก็จะทำ ให้มีความเข้าใจต่อร่างรัฐธรรมนูญว่ามีหลักการสำคัญที่จะทำให้ประเทศและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด จากร่างรัฐธรรมนูญอย่างไร

- ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมีหลายเรื่องที่ต้องดำเนินการแก้ไข และควรบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ไม่ใช่มุ่งแต่เฉพาะกรอบการร่างรัฐธรรมนูญตามความมุ่งหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติเท่านั้น ซึ่งการแก้ไขปัญหาในหลายเรื่องจะต้องอาศัยกระบวนการปฏิรูปเพื่อเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาโดย การกำหนดให้รัฐใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา ๔๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เป็นเครื่องมือ เช่น การปฏิรูประบบการจัดการของคณะรัฐมนตรี การปฏิรูปสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ หรือการปฏิรูปในเรื่องอื่น ๆ เป็นต้น

- ไม่เห็นด้วยกับการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดจากเหตุการณ์ทางการเมือง เพื่อไปสู่การสร้างความปลอดภัย แม้จะมีข้อเรียกร้องจากสังคมให้นิรโทษกรรมผู้กระทำความผิดจาก เหตุการณ์ทางการเมืองก็ตาม แต่ควรลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและไม่กระทำ ความผิดซ้ำเพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

- โครงสร้างทางสังคมไทยที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงแปลงไปตามสถานการณ์ของโลกปัจจุบัน ซึ่งหลาย ภาคส่วนจะต้องปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการทำหน้าที่ของ สื่อมวลชน ซึ่งพบว่าสื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง มีการวิพากษ์วิจารณ์โดยใช้ ความรู้สึกส่วนตัวและไม่ศึกษาข้อมูลให้ครบถ้วนทุกแง่มุมก่อนนำเสนอซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

- ปัญหาเรื่องอุดมการณ์ของประเทศไทยมีอยู่เพียงประการเดียว คือ ผู้ที่เสียประโยชน์ชั้นนำผู้ที่มี อุดมการณ์ทางการเมืองเพื่อดำเนินการตามความมุ่งหวัง ซึ่งท้ายที่สุดปัญหาไม่ใช่เกิดจากอุดมการณ์ ทางการเมืองแต่เกิดจากปัญหาความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นตัวสะท้อนถึงความอ่อนแอของระบบ หากสามารถบริหารจัดการโดยอาศัยเครื่องมือที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น กฎหมาย การจัดการภาครัฐที่มี ประสิทธิภาพ การจัดการกระบวนการยุติธรรม ระบบจริยธรรมและการบังคับใช้กฎหมายที่มีคุณภาพ หรือการรับรองสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น ซึ่งเป็นหลักการที่คณะกรรมการ ได้บัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญเพื่อรองรับไว้แล้ว

- การร่างรัฐธรรมนูญของประเทศไทยอาจติดกับกรอบความคิดที่ว่ารัฐธรรมนูญจะต้องร่างโดย นักกฎหมายเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากการร่างรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ เช่น รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐ ประชาชนจีนคำปรารภของรัฐธรรมนูญเขียนถึงความยากลำบากและความเสียสละของบรรพบุรุษในการ สร้างชาติ จึงทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเขียนโดย นักกฎหมายแต่อาจเขียนโดยผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่นก็ได้ เป็นต้น ดังนั้น คำปรารภของร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ คณะกรรมการอยู่ระหว่างการจัดทำ ควรเขียนคำปรารภของร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นการเรียงร้อยถ้อยคำที่ ทำให้ประชาชนทั้งประเทศเกิดความรักและมีความหวงแหนรัฐธรรมนูญฉบับนี้

- ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการอยู่ระหว่างการจัดทำมีจุดเด่นในหลายเรื่อง เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชน การแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ และการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นต้น ดังนั้น เห็นควรมีการบัญญัติเรื่องการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองไว้ในร่างรัฐธรรมนูญโดยจะบัญญัติไว้ในส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างรัฐธรรมนูญก็ได้

- ความแตกแยกที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมาหลายเหตุการณ์ประชาชนถูกชักจูงให้เข้าร่วมและตกเป็นผู้ได้รับผลร้ายจากการกระทำ ซึ่งเกิดจากความหลงผิดของประชาชนที่อาจรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น การกำหนดกลไกเพื่อสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญก็อาจเป็นจุดที่ทำให้สังคมมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยบัญญัติหลักการไว้ในบทเฉพาะกาลว่า รัฐพึงส่งเสริมความปรองดองและความสมานฉันท์ในหมู่ประชาชน ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการของร่างรัฐธรรมนูญในเรื่องอื่น ๆ ที่คณะกรรมการได้ออกแบบไว้ เช่น หลักความเป็นกลางของสมาชิกรัฐสภา เป็นต้น ดังนั้น คณะกรรมการอาจกำหนดหลักการเพิ่มเติมในส่วนวุฒิสภาว่า ในวาระเริ่มแรกของสมาชิกรัฐสภาชุดแรกอาจสร้างกลไกให้วุฒิสภาดำเนินการพิจารณาศึกษาเสนอแนะคณะรัฐมนตรีเพื่อดำเนินการในเรื่องความปรองดองและสมานฉันท์ เพื่อรองรับการดำเนินการของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งให้สามารถดำเนินการต่อเนื่องได้ ซึ่งการกำหนดกลไกหรือมาตรการดังกล่าวอาจเป็นช่องทางหนึ่งในการผลักดันให้เกิดการปรองดองและสมานฉันท์ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

- การรณรงค์และเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญ ควรนำเสนอหลักการสำคัญและจุดเด่นของร่างรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการได้ออกแบบไว้ เช่น กลไกการแก้ไขปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบ และกลไกการได้คนดีเข้าสู่ระบบการเมือง แต่ไม่ควรนำเสนอเรื่องหลักประชาธิปไตยเนื่องจากอาจมีการตีความในเรื่องประชาธิปไตยที่ไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของร่างรัฐธรรมนูญได้

- เรื่องการสร้างความปลอดภัย ปัจจุบันพรรคการเมืองมีการปรองดองกันมากขึ้นเพื่อโจมตีรัฐบาลชุดปัจจุบันเนื่องจากพรรคการเมืองต่างเสียโอกาสในการเมืองและหากรัฐบาลสามารถอยู่ปฏิบัติหน้าที่ได้นานเท่าใดก็จะทำให้พรรคการเมืองสูญเสียโอกาสทางการเมืองมากขึ้นเท่านั้น ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองที่เคยเกิดขึ้นในอดีตเกิดจากการขึ้นมวลชนของฝ่ายการเมืองที่มีความเห็นต่างโดยใช้วาทกรรมเพื่อชักนำประชาชนให้เข้าร่วม ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหามองต้องอาศัยบทบาทของนายกรัฐมนตรีที่ประชาชนให้การยอมรับในการชักนำประชาชนให้มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันก็จะสามารถลดปัญหาความแตกแยกของคนในสังคมได้ ส่วนคำพิพากษาของศาลในคดีเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองหลายคดีที่ไม่มีผู้โต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาอาจเกิดการที่คนในสังคมต่างให้การยอมรับคำพิพากษาของศาลว่าพิพากษาได้อย่างถูกต้องจึงไม่ออกมาโต้แย้งคัดค้าน และเห็นว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการลงโทษตามกฎหมาย ดังนั้น การสร้างความปรองดองของบุคคลในระดับล่างจึงต้องอาศัยบทบาทของผู้นำประเทศในการชักนำความคิดเพื่อให้เกิดการยอมรับและมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน

- เรื่องประชาธิปไตยหรืออุดมการณ์ของชาติ หรือความจงรักภักดีต่อชาติเป็นเรื่องใหญ่ไม่ว่าเมื่อพูดหรือเขียนแล้วจะทำให้ประชาชนเกิดความรักชาติได้ รัฐจึงมีหน้าที่โดยตรงในการสร้างระบบเพื่อให้เกิดการสร้างอุดมการณ์ของคนในชาติซึ่งไม่ควรใช้แต่หลักวิชาการเพียงด้านเดียว แต่ควรดำเนินการทางจิตวิทยาด้วยว่าจะทำอย่างไรให้คนเกิดความรู้สึกรักชาติ การสร้างหนึ่งเพียงหนึ่งหรือสองเรื่องไม่เพียงพอต่อการสร้างอุดมการณ์ให้คนในชาติได้ สื่อมวลชนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารเพื่อให้เกิดอุดมการณ์ของชาติ อย่างไรก็ตาม การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในปัจจุบันต้องยอมรับความจริงว่า

สื่อมวลชนแต่ละคนตีความหมายคำว่า “ประชาธิปไตย” ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ควรปรับเปลี่ยนแนวคิดว่า การนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนโดยมุ่งเน้นการนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมให้มากขึ้น

- ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมปัจจุบันมีอยู่จริงแต่ไม่ควรนำเสนอเพื่อเป็นการตอกย้ำให้เกิดความแตกแยกในสังคม โดยสังคมไทยต่างยอมรับความจริงข้อหนึ่งว่ามีความเหลื่อมล้ำแต่เป็นความเหลื่อมล้ำที่สังคมไทยยอมรับได้ รัฐจึงมีหน้าที่โดยตรงที่ต้องดำเนินการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำแต่ไม่ควรนำเสนอปัญหาเนื่องจากจะทำให้สังคมเกิดความแตกแยกมากขึ้น ดังนั้น การนำเสนอเรื่องปัญหาความเหลื่อมล้ำจึงควรใช้ความระมัดระวังในการนำเสนอและควรหลีกเลี่ยงการอธิบายต่อสังคมในเรื่องปัญหาความเหลื่อมล้ำ

ประธานกรรมการกล่าวว่า การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำจะไม่สามารถแก้ไขได้เนื่องจากสังคมยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำว่าเกิดจากสาเหตุใด เมื่อใดที่ยังไม่ทราบสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาจึงไม่มีทางแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำให้หมดไปจากสังคมได้ ดังนั้น การปฏิรูปด้านการศึกษาและการปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมายจึงเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหของสังคมและปัญหาความเหลื่อมล้ำด้วย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำนั้นเกิดจากการที่คนในสังคมไม่มีวินัย จะกระทำความผิดทุกครั้งที่มีโอกาส และในสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยให้กระทำได้ รวมทั้งค้นหาวิธีการเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมาย จึงทำให้เกิดการกระทำที่ผิดกฎหมายขึ้นในสังคมไทยทุกระดับ ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาก็จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้บังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย หากการปฏิรูปด้านการศึกษาและการปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถแก้ไขได้ก็จะไม่สามารถแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำให้หมดไปจากสังคมได้

การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศอังกฤษต่างกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจของประเทศไทย เนื่องจากประชาชนในประเทศอังกฤษมีวินัยจึงไม่ค่อยเกิดปัญหาอาชญากรรม ซึ่งแตกต่างกับประเทศไทยที่ประชาชนไม่มีวินัยจึงเกิดอาชญากรรมมาก อีกทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจปล่อยปละละเลยการทำหน้าที่เนื่องจากเห็นว่าการทำผิดกฎหมายเป็นเรื่องธรรมดา อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยเจริญกว่าประเทศอินเดียในแง่มุมเรื่องการรับรู้ถึงความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม โดยคนไทยไม่ยอมรับเรื่องความเหลื่อมล้ำแต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำได้ แตกต่างกับประเทศอินเดียที่ประชาชนรับรู้ว่ามีความเหลื่อมล้ำแต่คนอินเดียยอมรับได้และไม่เกิดปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวัน สังคมอินเดียจึงไม่รังเกียจเรื่องการเกิดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น จึงจำเป็นที่ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมาย

ส่วนเรื่องการสร้างความปลอดภัย หากบัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลก็เป็นทางออกทางหนึ่ง เห็นว่าควรให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลชุดปัจจุบันเป็นผู้ดำเนินการเพื่อค้นหาวิธีการที่จะทำให้คนไทยเกิดความรักสามัคคีและสมานฉันท์

- มีการรณรงค์แสดงความคิดเห็นว่า เรื่องความเหลื่อมล้ำแบ่งออกเป็นความเหลื่อมในทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำในทางสังคม ซึ่งการดำเนินการของรัฐบาลที่ผ่านมาหลายเรื่อง รัฐบาลเป็นผู้กำหนดนโยบายที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคมเสียเอง เช่น นโยบายลดหย่อนภาษี ผู้ที่จะได้ประโยชน์สูงสุดคือกลุ่มบุคคลผู้มีรายได้ที่ต้องเสียภาษีในอัตราสูงสุดก็จะได้รับประโยชน์จากนโยบายลดหย่อนภาษีมากกว่าผู้ไม่เสียภาษีหรือผู้เสียภาษีในอัตราต่ำสุด เป็นต้น ส่วนเรื่องความเหลื่อมล้ำในทางสังคม บุคคลที่มีฐานะดี

หรือทำงานราชการจะได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากประชาชนผู้ใช้แรงงาน หรือคนขับรถแท็กซี่ ดังนั้นวิธีการจัดการความเหลื่อมล้ำที่มีประสิทธิภาพคือ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียมโดยไม่เลือกปฏิบัติ

- จากการตรวจสอบรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ พบว่าไม่มีรัฐธรรมนูญของประเทศใดบัญญัติเรื่องการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยประเทศอังกฤษแม้จะมีการปฏิรูปหลายครั้งในหลายเรื่อง มองว่าการปฏิรูปคือการลงมือกระทำทันทีแต่ต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนด้วยจึงจะทำให้การปฏิรูปประสบผลสำเร็จ ดังนั้น หากคณะกรรมการจะบัญญัติเรื่องการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ ควรบัญญัติให้สั้นและกระชับเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

- การสร้างความปรองดองในประเทศแคนาดาที่มีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อย รัฐบาลได้กำหนดวิธิดำเนินการเพื่อให้มีกระบวนการการมีส่วนร่วมของชนกลุ่มน้อยโดยเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยสามารถเสนอความเห็นทางการเมืองได้ ประเทศแคนาดาได้ดำเนินการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมจนเกิดความปรองดองขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทยที่ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามากมายรูปแบบเพื่อให้เกิดความปรองดองแต่ก็ไม่อาจประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ดังนั้น การจะบัญญัติเรื่องการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญจึงควรพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เนื่องจากในต่างประเทศจะใช้วิธีการบัญญัติโดยนำไปเชื่อมโยงกับกลไกปกติ เช่น บัญญัติไว้ในอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติหรือการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหาร เป็นต้น

- สาเหตุของความแตกแยกที่ทำให้ต้องมีการสร้างความปรองดองเกิดจากปัญหาการทุจริตและปัญหาในทางการเมือง ส่วนความมุ่งหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติต่อร่างรัฐธรรมนูญในเรื่องการกำหนดให้มีกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปฏิรูปและการสร้างความปรองดองไว้ในร่างรัฐธรรมนูญนั้น คณะกรรมการได้ออกแบบกลไกเพื่อนำไปสู่ความปรองดองไว้ในส่วนต่าง ๆ ของร่างรัฐธรรมนูญแล้ว เช่น เรื่องหน้าที่ของปวงชนชาวไทยที่กำหนดว่า ประชาชนชาวไทยจะต้องไม่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพในลักษณะที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกิดความเกลียดชังในสังคม หรือขัดต่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของสังคม หรือการบัญญัติเรื่องการต่อต้านการทุจริตหรือประพฤตินิชอบในทุกรูปแบบที่กำหนดให้รัฐต้องใช้มาตรการและกลไกเพื่อจัดการทุจริตประพฤตินิชอบ เป็นต้น

- เรื่องการสร้างความปรองดองนั้น คณะกรรมการได้บัญญัติกลไกต่างๆ เพื่อนำไปสู่กลไกการสร้างความปรองดองไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคะแนนเสียงมีความหมายหรือในกรณีประเทศเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองให้อำนาจผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรสามารถเสนอความคิดเห็นต่อรัฐบาลได้ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำไปสู่การสร้างการสร้างความปรองดอง ดังนั้น ในการชี้แจงทำความเข้าใจต่อสังคมในเรื่องการปฏิรูปและการปรองดอง ควรชี้แจงว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้คณะกรรมการได้บัญญัติหลักการที่มีลักษณะเป็นการปฏิรูปและสร้างความปรองดองในเรื่องใดไว้แล้ว ซึ่งปัจจุบันคงเหลือเพียงการออกแบบกลไกองค์กรที่ทำหน้าที่ชี้ขาดกรณีที่มีการกระทำทุจริตซึ่งเป็นกลไกทางการเมือง

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการชี้มูลความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤตินิชอบของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คณะกรรมการได้ออกแบบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจตรวจสอบและชี้มูลความผิดก่อนฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนเรื่องการกระทำผิดต่อจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ

ส่วนบทบาทภารกิจของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญภายหลังจัดทำร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการควรออกไปเผยแพร่ร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน และต้องทำงานเชิงรุกเพื่อให้ร่างรัฐธรรมนูญผ่านการออกเสียงประชามติซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การทำประชามติเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการตัดสินใจของคนทั้งประเทศเพื่อแสดงการยอมรับร่างรัฐธรรมนูญ โดยในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ มีผู้มาใช้สิทธิในการลงประชามติร้อยละ ๕๗ ของผู้มีสิทธิออกเสียงทั้งหมด โดยมีผู้เห็นชอบสิบสี่ล้านเสียง และผู้ไม่เห็นชอบสิบสี่ล้านเสียง ซึ่งรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ในขณะนั้นถูกโจมตีเรื่องที่มาของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากการสรรหาทั้งหนึ่ง แต่เมื่อนำมาใช้จริงประชาชนกลับชื่นชอบที่มาของสมาชิกวุฒิสภาแบบนี้ ซึ่งอาจจะคล้ายกับร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ที่ออกแบบที่มาจากสมาชิกวุฒิสภาแบบใหม่ ซึ่งประชาชนอาจยังไม่คุ้นเคยและยังไม่ยอมรับ แต่ระบบใหม่นี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น หากนำมาใช้จริงแล้วมีประสิทธิภาพประชาชนก็จะยอมรับได้ ส่วนการออกแบบระบบเลือกตั้งแบบใหม่จะเป็นที่สนใจของนักการเมือง ซึ่งเป็นการออกแบบตามความจำเป็นของสภาวการณ์ของประเทศในขณะนี้โดยที่อาจจะไม่เหมือนกับในต่างประเทศ ซึ่งในต่างประเทศเองก็มีการออกแบบรัฐธรรมนูญตามความจำเป็นของสภาวการณ์ของประเทศในขณะนั้นเช่นกัน เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๑๘ ได้ระบุเรื่องการห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นความจำเป็นในขณะนั้น และต่อมาได้ยกเลิกข้อกำหนดนี้ในภายหลัง

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการปฏิรูปประเทศคงจะเขียนไว้ในร่างรัฐธรรมนูญอย่างสั้นและกว้าง ส่วนเรื่องปรองดองอาจจะเขียนไว้ในบทเฉพาะกาล แต่จะเขียนอย่างไรค่อยพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ในเรื่องการศึกษาได้เพิ่มเรื่อง “ความภูมิใจในชาติ” ซึ่งจะกลายเป็นอุดมการณ์ของประเทศต่อไปในอนาคต

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เรื่องความแตกต่างทางการศึกษาและรายได้ของประชาชน รัฐจะต้องเอื้อประโยชน์ทางการศึกษาและการสาธารณสุขให้กับประชาชนเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี

ประธานกรรมการเสนอให้เพิ่มเติมในเรื่องการศึกษาว่า “การศึกษาที่พัฒนาบังคับแล้ว รัฐพึงจัดสรรแหล่งเงินทุนทั้งให้เปล่าและให้กู้ยืมให้แก่ประชาชนที่ขาดแคลน” เนื่องจากที่ผ่านมารัฐอุดหนุนทางการศึกษาให้กับทุกคนจึงไม่ถึงมือคนจนอย่างแท้จริง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การศึกษาที่พัฒนาบังคับแล้ว รัฐควรสนับสนุนตามความถนัดของแต่ละบุคคล เนื่องจากแต่ละคนอาจจะมีความถนัดที่แตกต่างกัน

ประธานกรรมการกล่าวว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ให้สิทธิเสรีภาพกับสื่ออย่างมาก ทั้งที่สิทธิเสรีภาพจะต้องอยู่ภายใต้หน้าที่และต้องคำนึงถึงภารกิจในการจัดตั้งสื่ออื่น ๆ เช่น กรณีสื่อของรัฐก็ควรเผยแพร่สิ่งที่รัฐต้องการให้ประชาชนได้รับรู้ เป็นต้น

ต่อจากนั้น นายนิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการรับฟังและสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะ ได้นำเสนอตารางสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญต่อที่ประชุม ซึ่งเป็นการสรุปความคิดเห็นตั้งแต่เดือนตุลาคม – เดือนธันวาคม ๒๕๕๘ โดยแบ่งออกเป็นสี่ชุดดังนี้

๑. ตารางสรุปความคิดเห็นขององค์กรระดับสูงของประเทศ ซึ่งในที่นี้หมายถึง สภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ

๒. ตารางสรุปความคิดเห็นของหน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรอื่น ๆ

๓. ตารางสรุปความคิดเห็นของพรรคการเมืองต่าง ๆ
 ๔. ตารางสรุปความคิดเห็นของประชาชน
- โดยสรุปประเด็นความคิดเห็นได้ ดังนี้
๑. ความเสมอภาคทางเพศ โดยขอให้กำหนดสัดส่วนสตรีในการมีส่วนร่วมในร่างรัฐธรรมนูญนี้
 ๒. การเสริมสร้างทัศนคติต่อสตรีต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ
 ๓. การเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยขอให้กำหนดไว้เป็นกฎหมาย
 ๔. การสาธารณสุข โดยขอให้ได้รับสิทธิประโยชน์บัตรทองและบัตรประกันสังคมที่ใกล้เคียงกัน
 ๕. การกำหนดหลักประกันของผู้สูงอายุ
 ๖. การกำหนดความสัมพันธ์ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับข้าราชการ
 ๗. กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องมีความรับผิดชอบทางอาญา ในกรณีการดำเนินการแล้วก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ
 ๘. การเสนอทิศทางในการทำสัญญาระหว่างประเทศ
 ๙. การสรรหากรรมการองค์กรอิสระควรเป็นไปอย่างเปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้ รวมถึงสามารถคัดค้านผลการสรรหาได้
 ๑๐. การตั้งศาลชำนาญพิเศษ การจัดตั้งศาลแผนกคดีวินัยการคลังและงบประมาณ
 ๑๑. องค์ประกอบของคณะกรรมการตุลาการ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก ขอกำหนดไว้ไม่เกินสองคน
 ๑๒. กำหนดเรื่องยุทธศาสตร์แห่งชาติและประเด็นความมั่นคงของรัฐไว้ในร่างรัฐธรรมนูญ
 ๑๓. กำหนดข้อจำกัดเกี่ยวกับเอกสิทธิ์เพิ่มเติม เช่น กำหนดให้เอกสิทธิ์ขาดลงในการพิจารณาทุจริตและประพฤติมิชอบ
 ๑๔. กำหนดเรื่องประเด็นการปฏิรูปให้ชัดเจนว่า จะปฏิรูปเรื่องใด และเสนอให้มีการทำประชามติในประเด็นเรื่องการปฏิรูป
 ๑๕. กำหนดเรื่องการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในระบบรัฐสภา
 ๑๖. กำหนดให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องร้องกรณีที่รัฐใช้อำนาจแล้วกระทบต่อส่วนรวม
 ๑๗. กำหนดเรื่องเสรีภาพในทรัพย์สินต่าง ๆ
- ทั้งนี้ เรื่องดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ได้มีการบัญญัติไว้ในร่างรัฐธรรมนูญแล้ว
- ในการนี้ ประธานกรรมการขอให้ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการดำเนินการใส่เลขมาตราลงในตารางสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะในร่างรัฐธรรมนูญให้ตรงกัน โดยให้ตัดความคิดเห็นที่เกี่ยวกับนโยบายประชานิยมออก นอกจากนี้ ให้ระบุกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่จะต้องดำเนินการด้วย
- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมักถูกมองว่าไม่ได้ยึดโยงกับประชาชน จึงควรเพิ่มคณะกรรมการสรรหาตุลาการ โดยให้มีประธานรัฐสภา หรือตัวแทนจากคณะรัฐมนตรีมาเป็นคณะกรรมการ เพื่อให้มีความยึดโยงกับประชาชนมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนยอมรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
- นอกจากนี้ ควรกำหนดให้องค์ประกอบของตุลาการมีสัดส่วนระหว่างผู้ที่จบสาขานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองค่อนข้างมาก
- ประธานกรรมการกล่าวว่า ระบบศาลหากนำไปยึดโยงกับประชาชนมากจะไม่เหมาะสม และหากให้เพิ่มคณะกรรมการสรรหาตุลาการ โดยให้มีประธานรัฐสภา หรือตัวแทนจากคณะรัฐมนตรีมาเป็นคณะกรรมการอาจทำให้ศาลรัฐธรรมนูญขาดความเป็นกลาง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ควรกำหนดให้องค์ประกอบของตุลาการมีส่วนระหว่างผู้ที่จบสาขานิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน เนื่องจากในกรณีที่เป็นข้อพิพาททางกฎหมายแล้วใช้วิธีการพิจารณาแบบการเมือง อาจจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในอนาคต เพราะคำวินิจฉัยของศาลจะมีผลผูกพันทุกฝ่าย

- เรื่องการยึดโยงกับประชาชนนั้นเป็นเพียงประเด็นทางการเมืองที่พรรคการเมืองบางพรรคหยิบยกขึ้นมาเพื่อประโยชน์ทางการเมืองเท่านั้น คณะกรรมการจึงไม่ควรยึดติดกับประเด็นดังกล่าวมากเกินไป

- การกำหนดให้กรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ เป็นผู้เลือกตำแหน่งประธานในองค์กรอิสระนั้น ๆ อาจไม่เหมาะสม จึงควรกำหนดให้คณะกรรมการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ ทำหน้าที่พิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระไปพร้อม ๆ กับการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระ เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งภายในองค์กรอันเนื่องมาจากการเลือกตำแหน่งประธาน ทั้งนี้ ในกรณีที่ประธานองค์กรอิสระคนใดพ้นจากตำแหน่งไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ จะต้องกำหนดให้กรรมการสรรหาพิจารณาสรรหาบุคคลที่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระนั้นแทนคนเดิม

- ควรกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเมื่อดำรงตำแหน่งครบตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพราะจะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีพลวัตและทันต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทยและสังคมโลก

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งได้คราวละสามปี และเมื่อดำรงตำแหน่งครบกำหนดเวลาแล้วก็ให้พ้นจากตำแหน่งไปทั้งตำแหน่งประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การกำหนดให้ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญดำรงตำแหน่งได้คราวละสามปี และต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อดำรงตำแหน่งครบสามปี ทั้งตำแหน่งประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อาจทำให้บุคคลที่มีคุณสมบัติและความเหมาะสมไม่มีแรงจูงใจในการสมัครเพื่อเข้ารับการสรรหา

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้บุคคลซึ่งมีความสนใจที่จะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระต่าง ๆ เข้ามาสมัครเพื่อเข้ารับการสรรหาเป็นประธานองค์กรอิสระต่าง ๆ ตั้งแต่วันนี้ อาจกำหนดคุณสมบัติของตำแหน่งประธานองค์กรอิสระต่าง ๆ ให้สูงขึ้น

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การกำหนดให้บุคคลที่ได้รับการสรรหาด้วยคะแนนสูงสุดจากคณะกรรมการสรรหาได้รับเลือกเป็นประธานองค์กรอิสระนั้นจะเหมาะสมหรือไม่

- การกำหนดให้บุคคลที่ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากวุฒิสภาสูงสุดได้รับเลือกเป็นประธานองค์กรอิสระนั้นจะเหมาะสมกว่าหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า คะแนนเสียงของคณะกรรมการสรรหาไม่มากพอที่จะทำให้ตัดสินได้ว่าบุคคลใดควรจะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระนั้น และการกำหนดให้บุคคลที่ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากวุฒิสภาสูงสุดได้รับเลือกเป็นประธานก็อาจทำให้เกิดการวิ่งเต้นในวุฒิสภาได้

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า บุคคลที่ได้รับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาย่อมเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติและความเหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระได้ทั้งสิ้น จึงอาจกำหนดให้ใช้วิธีจับสลากเพื่อหาผู้ดำรงตำแหน่งประธานในองค์กรอิสระ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การกำหนดให้บุคคลที่สนใจจะเป็นประธานองค์กรอิสระสมัครเข้ารับการสรรหาในตำแหน่งประธานองค์กรอิสระตั้งแต่วันนี้เป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะจะทำให้ผู้สมัคร

ต้องแสดงวิสัยทัศน์ในการบริหารองค์กร และจะต้องถูกตรวจสอบจากประชาชนและฝ่ายการเมืองอย่างเข้มข้น

- ควรกำหนดให้บุคคลที่สนใจจะเป็นประธาน หรือกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ สมัครเพื่อเข้ารับ การสรรหาในตำแหน่งที่ตนสนใจตั้งแต่ต้น

- ควรกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาจะต้องเสนอชื่อประธาน และกรรมการในองค์กรอิสระเป็น จำนวนเท่าใด เพื่อให้วุฒิสภาให้ความเห็นชอบ

ประธานกรรมการกล่าวว่า เมื่อคณะกรรมการสรรหาเสนอรายชื่อบุคคลที่ได้รับการสรรหาเป็น ประธาน และกรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ มายังวุฒิสภา วุฒิสภาก็จะให้ความเห็นชอบตามตำแหน่งที่มี การสมัครและได้รับการสรรหา ในกรณีที่บุคคลที่ได้รับการสรรหาเป็นประธานองค์กรอิสระไม่ได้รับความ เห็นชอบจากวุฒิสภา คณะกรรมการสรรหาจะต้องทำการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมจะเป็นประธานใน องค์กรอิสระใหม่ โดยในระหว่างนั้นจะต้องกำหนดให้กรรมการในองค์กรอิสระที่ได้รับความเห็นชอบจาก วุฒิสภาปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อนในระหว่างที่ยังไม่มีประธาน ทั้งนี้ คณะกรรมการเคยมีความเห็นร่วมกันว่า ให้คณะกรรมการสรรหาเสนอรายชื่อบุคคลที่ได้รับการสรรหาไปยังวุฒิสภาจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการใน องค์กรอิสระนั้น ๆ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า หากกำหนดให้บุคคลที่มีความสนใจเข้ามาสมัครในตำแหน่ง ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจทำให้เกิดปัญหา เพราะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะมีองค์ประกอบที่มา จากการเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุดด้วย จึงเห็นว่าควรกำหนดให้ คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้ใช้ดุลพินิจเพื่อพิจารณาว่าผู้ที่ได้รับการสรรหาผู้ใดเหมาะสมที่ดำรงตำแหน่ง ประธาน

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้ผู้ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และที่ประชุม ใหญ่ศาลปกครองสูงสุดมีสิทธิสมัครเพื่อเข้ารับการสรรหาจากคณะกรรมการสรรหาในตำแหน่งประธาน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เมื่อคณะกรรมการกำหนดให้องค์กรอิสระต่าง ๆ มีอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้นแล้ว ก็ควรให้กรรมการในองค์กรอิสระต่าง ๆ นั้น เลือกผู้ที่จะดำรง ตำแหน่งประธานเอง การกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้พิจารณาเลือกบุคคลที่เหมาะสมจะเป็น ประธานตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจมีโอกาสูงที่คณะกรรมการสรรหาจะเลือกบุคคลที่ได้รับการสรรหา จากคณะกรรมการสรรหามากกว่าผู้ที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และที่ประชุมใหญ่ศาลปกครอง สูงสุด

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า การกำหนดให้มีกลไกพิเศษ เพิ่มขึ้นในการได้มาซึ่งประธานองค์กรอิสระ อาจทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรอิสระได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กรรมการในองค์กรอิสระได้ผ่านการพิจารณาคุณสมบัติและ ความเหมาะสมจากคณะกรรมการสรรหาแล้วจึงควรให้คณะกรรมการในองค์กรอิสระนั้นเป็นผู้พิจารณาเลือก ประธานเอง

- อาจกำหนดให้กรรมการในองค์กรอิสระเป็นผู้พิจารณาเลือกประธานจากกรรมการในองค์กรอิสระ ซึ่งเสนอตัวเป็นประธานมาตั้งแต่ต้น

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า อาจกำหนดให้กรรมการ ในองค์กรอิสระที่มีอาวุโสสูงสุดดำรงตำแหน่งประธาน และเมื่ออายุครบเจ็ดสิบห้าปีบริบูรณ์ก็ให้พ้นจาก

ตำแหน่งแล้วให้กรรมการที่มีอาวุโสสูงสุดในลำดับถัดไปดำรงตำแหน่งประธานแทน เนื่องจากกรรมการในองค์กรอิสระมีคุณสมบัติและความเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งประธานได้ทุกคน

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้สำนักงานเลขาธิการขององค์กรอิสระต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อคณะกรรมการในองค์กรอิสระ เพื่อลดปัญหาการแย่งชิงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระนั้น

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กระบวนการขั้นตอนในการสรรหากรรมการในองค์กรอิสระนั้น ควรมีการนำวิทยาการสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการพิจารณาบุคคลที่มีความเหมาะสมทั้งด้านทัศนคติ วุฒิภาวะ และอารมณ์ และควรกำหนดให้คณะกรรมการสรรหาเป็นผู้พิจารณาบุคคลที่เหมาะสมจะดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระแล้วทำการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของประธานทุก ๆ ระยะเวลาที่กำหนด หากไม่ผ่านการประเมินก็ต้องพ้นจากตำแหน่งประธาน ทั้งนี้ ควรลดบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบริหารสำนักงานเลขาธิการของประธานองค์กรอิสระลง เพื่อลดแรงจูงใจในการเข้ามาดำรงตำแหน่งประธานองค์กรอิสระ

- คณะกรรมการควรร่วมกันพิจารณาว่าการสรรหาประธานและกรรมการในองค์กรอิสระรูปแบบใดจะเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุด

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันอังคาร ที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๙ เวลา ๑๑.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๘.๐๕ นาฬิกา

นายณฤพณธ์ ฐลีจันทร์

นิติกรปฏิบัติการ

นายรัฐภูมิ คำศรี

นิติกรชำนาญการพิเศษ

นางสาววรินทร์พร ปณิธานธรรม

วิทยากรชำนาญการ

นายเฉลิมศักดิ์ ใจขำนิ

วิทยากรชำนาญการ

ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

สำนักกรรมการธิการ ๒

ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์